DE KRACHT DER ZWAKHEID

REDE

UITGESPROKEN

TER BUITENGEWONE DEPUTATEN-VERGADERING

VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ.

GEHOUDEN OP DONDERDAG 26 OCTOBER 1950

IN „TIVOLI" TE UTRECHT

DOOR

Dr). SCHOUTEN

*

UITGAVE CENTRAAL COMITÉ VAN A. R. KIESVERENIGINGEN

BUREAU: Dr KUYPERSTRAAT 3, s-GRAVENHAGE

„Wij leven in een bezeten wereld. En wij weten het." Met deze beide korte, felle zinnen, ving Prof. Dr J. Huizinga zijn beschouwingen aan, uitgekomen in 1935 onder den titel „In de Schaduwen van morgen". Wij kunnen niet weten, welke kenschets van de wereldsituatie hij thans zou plaatsen aan het begin van een verhandeling over heden en naaste toekomst. Prof. Huizinga is niet meer. Wel lijkt het aannemelijk, dat hij, indien nog in leven, zou aanvangen in een toon, somberder en heviger klinkend, omdat een vergelijking tussen 1935 en 1950 op voorname punten niet ten gunste van 1950 kan uitvallen. Zeker, alle vergelijking gaat mank, aangezien het een

met het ander nooit volkomen vergelijkbaar is, maar het schijnt mij niet wel voor tegenspraak vatbaar, dat het heden een nog chaotischer karakter vertoont dan de periode, waarover Prof. Huizinga in het genoemde boek zijn inzichten ontvouwde.

Aan een schets van de huidige geestelijke en morele wereldconstellatie, van den algemenen politieken, culturelen, socialen en economischen toestand, zal ik mij niet wagen. In het volgende wordt slechts aan enkele aspecten daarvan aandacht gegeven, n.1. aan die welke een overwegenden invloed oefenen op de positie van Nederland, en dientengevolge in meerdere of mindere mate bepalend zijn voor onze staatkunde.

* «

De tweede wereldoorlog heeft, behalve belangrijke verschuivingen in de machtsverhoudingen en invloedssferen, een ontzaglijke ontreddering, in het bijzonder voor Europa, medegebracht. Deze ontreddering moest, na de beëindiging van den krijg, aanstonds worden te lijf gegaan terwille van de continuatie van het naakte bestaan. Het stond daarbij van meetaf vast, dat voorwaarde voor het slagen van den herstelarbeid was: samenwerking tussen de volken, en, niet minder, medewerking en steun van de zijde dier staten, welke, hoe groot ook hun bijdragen aan den strijd zijn geweest, minder waren getroffen dan de Europese en tot verlening van steun bij machte

mochten worden geacht. De afhankelijkheid der volken en staten van elkander sprak duidelijker dan ooit te voren.

5

Die afhankelijkheid was echter in het wezen van de zaak niet een nieuw feit. De prestaties der beoefenaren van de wetenschappen, de verbreding en verdieping van de kennis van de bodemschatten en de elementen der natuur, de toepassing van de vindingen der wetenschap op de gebieden van landbouw, nijverheid, handel en verkeer, de toeneming van de wereldbevolking en de daaruit voortvloeiende noodzakelijkheid ter vergroting van de voortbrenging van goederen, de steeds sterker wordende behoefte aan verhoging van het levens- en welvaartspeil van vele millioenen mensen, en tal van andere factoren, hebben in onderlinge wisselwerking, enerzijds mogelijk gemaakt en anderzijds genoopt tot een wonderbaarlijke, soms verbijsterend aandoende verandering van „het gelaat des aardrijks".

Deze verandering kwam o. a. tot uiting in, en drong op haar beurt al meer tot een verdergaande arbeidsverdeling, dat wil tevens zeggen: uitbreiding van den ruil van goederen en diensten. Naarmate dit proces voortschreed, nam de afhankelijkheid van mensen, volken en staten van elkander toe. De voorziening in de behoeften moest in een steeds wijder wordend verband worden beschouwd en ver-

wezenlijkt. Zo ontstond de wereldhuishouding in een voorheen ongekenden zin. Hoe omvangrijker en concreter gestalte deze aannam, hoe meer de zelfstandigheid der politieke en economische eenheden, en de samenwerking tussen de volken van de wereld een gebiedende eis werd.

De afhankelijkheid en de noodzaak tot samenwerking, welke wij in de laatste jaren zo duidelijk ervaren, en als het ware aan den lijve ondervonden hebben, is daarom in den grond van de zaak niet gevolg van den oorlog, noch een verschijnsel van voorbijgaanden aard, waarmede slechts moet worden gerekend tot tijd en wijle de ontwrichting en verarming, welke de oorlog medebracht, zijn overwonnen. Zowel de eerste als de tweede wereldoorlog hebben het tempo van de geschetste ontwikkeling belangrijk versneld, maar aan die ontwikkeling zelf niet het aanzijn gegeven.

In dit verband moge er aan worden herinnerd, dat men na den eersten wereldoorlog in menig opzicht deze ontwikkeling heeft willen remmen en stopzetten. Het nationalisme in het algemeen, en het economisch nationalisme in het bijzonder, dat in sommige landen een hoogtij beleefde, leidde tot een kunstmatige beperking van het goederen- en dienstenverkeer. Het zocht zijn kracht in isolement op economisch gebied, in afsnoering van den invoer en in autarkie.

Dit nationalisme is zeer in de hand gewerkt door het veelvuldig ontbreken van den wil en de kracht om in Europees en wereldverband

den ruil van goederen en diensten te bevorderen, en de betalings-
moeilijkheden uit den weg te helpen ruimen.

Vandaar de in- en uitvoerverboden, scherpe contingenteringen,
exorbitante verhogingen van tarieven van invoerrechten, dumping-
practijken, retorsie-maatregelen, devaluaties enz., waaraan de periode
tussen de beide wereldoorlogen, vooral die van de jaren dertig,
zo „rijk" is geweest, en welke in zo hevige mate de economische
wereldcrisis in omvang, uitwerking en duur hebben doen toenemen,
met name ook voor ons land.

In de laatste jaren is men er tot heden, dank zij de hulp van
Amerika, in geslaagd het op grote schaal inslaan van diezelfde wegen
te voorkomen. Aanvankelijk moest het bilateralisme, de regeling van
het goederenverkeer tussen twee landen, worden gehanteerd, hoewel
juist dit stelsel het gemakkelijk en verleidelijk maakt weer in de
vóór-oorlogse euvelen te vervallen. Gelukkig heeft men nog tijdig
de lijn kunnen ombuigen en althans een gedeeltelijke multilateralisatie van het goederen- en kapitaalsverkeer kunnen verwezenlijken.
De voortschrijdende vrijmaking van dit verkeer, in zekeren zin aan
een groot deel van Europa via de Marshall-hulp afgedwongen, zal
hopelijk voorkomen, dat men opnieuw de wegen gaat betreden,
welke in de jaren dertig zijn begaan en waardoor zo onnoemelijk
veel afbreuk is gedaan aan de gezonde verhoudingen en zo grote
schade is toegebracht aan het toenmalige welvaartspeil.

Men is er echter nog lang niet. Er zijn niet alleen nog overblijfselen van de vóór-oorlogse nadelige maatregelen, speciaal op het gebied van tarieven van invoerrechten, maar er zijn ook nog ernstige gevaren. Gezegd kan nog niet worden, dat de wederopleving van een soort economisch nationalisme is uitgesloten. Maar men is op den beteren weg. En als de resultaten van de Europese betalingsunie straks gunstig blijken te zijn, mag enige hoop worden gekoesterd, dat in het algemeen aan dit gevaar het hoofd zal kunnen worden geboden. Mooi ziet het er, wat dit betreft, thans echter nog niet uit. Moge er bereidheid zijn door een gezamenlijke krachtsinspanning de aan den dag getreden moeilijkheden te boven te komen.

De vrijmaking van het handels- en betalingsverkeer is een eis des tijds. Kunstmatige opsplitsing van het economisch leven in een groot aantal economische eenheden, welke ieder voor zich in mindere of meerdere mate naar zelfgenoegzaamheid streven door zelfvoorziening in eigen behoeften, zou noodlottig zijn voor vele volken, waaronder het onze, en een zeer ernstige hindernis zijn voor een ontwikkeling in de goede richting.

Zoals reeds vermeld vertoonde de economie een strekking in de richting van voortgaande arbeidsverdeling, welke gepaard gaat met een toeneming van de afhankelijkheid der volken van elkander, die

op haar beurt weer noopt tot uitbreiding van de samenwerking. Men móest komen tot voorzieningen voor een wijder verband dan voorheen en gaan rekenen met den groei naar grotere economische eenheden. Deze gang van zaken bracht en brengt mede, dat de Regeringen op groter schaal dan vroeger door samenwerking tot bevredigende regelingen moeten trachten te geraken. Speelde in het verleden de buitenlandse staatkunde zich in hoofdzaak af op politiek gebied, nu heeft deze ook een belangrijken economischen kant. De buitenlandse economische politiek maakt tegenwoordig een veel betekenend deel uit van de buitenlandse zaken, en dus van de buitenlandse staatkunde.

In de toelichting op ons program van actie voor 1946 werd daarvoor de aandacht gevraagd, en er tevens op gewezen, dat de internationale economische verhoudingen, omstandigheden en mogelijkheden van invloed zijn op onze nationale economie en voor deze economie deswege gebondenheid tot gevolg hebben.

Zolang er nog geen organen zijn, welke de genoemde taak, onder controle van de Regeringen, naar behoren kunnen verrichten, moeten deze dit wel zelf doen. Dit geldt ook voor ons land. Daaraan zijn uiteraard bezwaren en gevaren verbonden. De samenvoeging van de politieke en de economische macht verdient geen aanbeveling. Daaruit kan zo licht machtsmisbruik voortvloeien. Zij kan leiden

tot de stuwing van de nationale economie in een niet noodzakelijke, noch wenselijke richting. Er is echter voorshands geen andere oplossing mogelijk, en het is nog een vraag of men daartoe wel zal kunnen komen, omdat de regeling van de buitenlandse economische betrekkingen, vanwege haar grote betekenis voor de nationale economie, moeilijk denkbaar is buiten de Regering om. Deze heeft immers ook een taak te vervullen voor het leven des volks, gezien naar zijn sociaal-economische zijde.

In verband hiermede is het van groot belang, of een in den laatsten tijd veel besproken vraagstuk tot een bevredigende afdoening kan worden gebracht, nl. hoe een tijdige en behoorlijke parlementaire invloed op het buitenlands beleid kan worden verkregen en gewaarborgd. Slaagt men daarin, dan is de parlementaire inspraak op het buitenlands economisch beleid verzekerd en kunnen wellicht langs dien weg voorzieningen worden getroffen, welke ook van waarde zijn voor bestrijding en overwinning van de genoemde bezwaren en gevaren.

Er is, behalve de economische, nog een andere niet minder belangrijke oorzaak, welke in sterke mate beeft bijgedragen tot het op den voorgrond komen van het buitenlandse, het internationale beleid, en deze draagt een overwegend politiek karakter. Men spreekt, globaal uitgedrukt, telkens van de verhouding tussen het Oosten

en het Westen van de wereld, tussen Rusland met zijn geweldige macht aan den enen, en dat deel van de wereld, hetwelk niet aan die macht is onderworpen, aan den anderen kant.

Tijdens den tweeden wereldoorlog is er samenwerking ontstaan tussen Amerika en Engeland enerzijds en Rusland anderzijds in den strijd tegen het totalitaire nationaal-socialistische regime. Deze samenwerking was nodig om de heerschappij van Hitler c.s. over geheel Europa, althans West-Europa, te voorkomen en om de gebieden, waar zij de macht in handen hadden, daarvan te bevrijden. Men werkte met het communistische Rusland saam, niet om het kansen te bieden in de staten, waarover het geen zeggenschap had, maar om een bepaald concreet doel te verwezenlijken, n.1. de vernietiging van de nationaal-socialistische en fascistische macht, welke terecht als een vreselijke bedreiging van alle menselijk leven werd beschouwd.

Helaas hebben redenen, welke thans niet nader kunnen worden besproken, er toe geleid, dat men meende voor het behoud en de verbetering van die samenwerking afspraken te moeten maken, concessies te doen, waardoor het machtsgebied van Rusland aanzienlijk is vergroot. Dit is reeds in 1945, maar vooral na dat jaar, duidelijk aan het licht getreden. Het territoir waarover Rusland in een of anderen vorm de heerschappij verkreeg, stelde het in staat zijn zeg-

genschap en invloed aanmerkelijk uit te breiden.

Stalin was daarmede echter niet tevreden. Hij hield een zeer sterk leger op de been; organiseerde alle beschikbare krachten voor de uitbreiding van zijn leger-, lucht- en vlootmacht, voor de opvoering van de productie in den militairen sector en voor de infiltratie in nog vrij van hem zijnde staten om deze op het daarvoor geschikt schijnende tijdstip toe te voegen aan zijn gebied. Het grote doel was en is: de oplegging van het communistische systeem in een steeds wijder wordenden kring in Europa en Azië, de verzwakking van de staten en volken van het Westen, zo mogelijk de insnoering daarvan, en uiteindelijk: de wereldheerschappij van het communisme.

Dit had, vanzelfsprekend, tot gevolg, dat er tussen de machten, welke enkele jaren hadden samengewerkt, een toenemende verwijdering ontstond, welke tenslotte uitliep op een zich steeds verder en scherper toespitsende tegenstelling. Het Westen was niet in den oorlog gegaan om het dictatoriale totalitaire nationaal-socialistische en fascistische stelsel te vernietigen en er een, zo mogelijk nog erger totalitair-dictatoriaal Russisch-communistisch systeem voor in de plaats te doen treden. Het Westen moést zich tegen het Oosten keren, en zo kwamen de machten tegenover elkander te staan, politiek, militair en economisch. Tegen de machtsontplooiing van Rusland, en daarin van het communisme, moésten de krachten wor-

den verenigd, wilde men niet toelaten, dat het ene volk na het andere werd geslachtofferd. Dit drong en dwong tot samenwerking, staatkundig, militair, financieel, en ook sociaal-economisch. Zo ontstond de huidige situatie.

Er zijn dus twee algemene, zeer voorname redenen, welke nopen tot samenwerking in internationaal verband en welke aan de internationale politiek haar vergelijkenderwijze primair karakter geven: Ie de economische wereldontwikkeling, welke, al doen zich storingen en remmingen voor, duidelijk in de aangegeven richting gaat; 2e de politieke wereldconstellatie; het duel van de westelijke machten en van het opdringend en bedreigend communistisch geweld.

Geleidelijk aan bleek voor elk volk, voor iedere Regering, daartoe nog in staat, de noodzakelijkheid een keuze te doen tussen Oost en West. Die keuze als zodanig valt ons niet moeilijk. Om religieuze, ethische en tal van andere redenen staan wij positief tegenover het communisme als beschouwing van wereld en leven en tegenover de Russische Sowjet-macht. Dat behoeft onder ons geen nadere motivering meer. En dat brengt ons aan de zijde van het Westen.

Wij kiezen voor het Westen. Niet omdat Amerika en Engeland Nederland zo goed hebben behandeld, want het tegendeel is het geval. Zij hebben ten aanzien van Indonesië nagelaten, wat zij o. i. hadden behoren te doen, en, wat nog erger is, zij hebben gedaan

hetgeen zij niet hadden mogen doen. Ook niet, omdat Amerika en Engeland met betrekking tot de samenwerking in Atlantisch verband een gedragslijn volgen, welke bij ons geen ernstige bezwaren ontmoet, want er zijn zulke bezwaren, vooral tegen de gedragslijn van Engeland — men denke aan het Engelse standpunt inzake onze. Marine, welke ons op onze hoede moeten doen zijn. Noch omdat wij de geestelijke stromingen, welke in Amerika, Engeland en Frankrijk den boventoon voeren, zijn toegedaan, want het omgekeerde geldt. Wij kiezen voor het Westen en voor de samenwerking in Atlantisch verband, omdat er practische overeenstemming is inzake de afwijzing van het communisme en het totalitaire Russische machtssysteem, omdat het Westen bereid is den verderen opmars van het communistische Rusland te weerstaan, omdat dit, mense-

lijkerwijze gezien, alleen kan geschieden, wanneer daarvoor de krachten van volken en staten worden verenigd, en omdat, weer menselijkerwijze gesproken, niet-deelneming aan de samenwerking van het Westen — stel men liet ons daarin vrij — ons zou plaatsen in een positie, welke in geen enkel opzicht een gunstig perspectief zou bieden voor de ontplooiing van ons volksleven naar zijn eigen aard en tevens de positie van onze naburen, en van het Westen in het algemeen, tegenover Rusland in ernstige mate zou verzwakken.

Men vraagt wellicht: uw keuze is dus een keuze uit nood, een

keuze omdat er geen andere meer is? Dit is zo, maar daarmede is toch lang niet alles gezegd. Die keuze wordt eveneens, ja, bovenal, gevorderd, omdat wij elk totalitair regime om Schriftuurlijke redenen moeten afwijzen. Zulk een regime gaat gepaard met de vernietiging van die vrijheid, welke, naar de Schrift, levensvoorwaarde is voor mensen en volken, in het bijzonder levensvoorwaarde is voor den christen met het oog op de vervulling van zijn roeping op aarde, zolang God hem daartoe nog mogelijkheden biedt. De vrijheid wordt in Amerika, Engeland, Frankrijk enz. veelszins anders, in dieperen zin dikwijls revolutionair gefundeerd, verstaan en gewaardeerd. Daartegen moeten wij onafgebroken ons principieel verweer voeren, met het doel om te werven en te winnen voor de ware vrijheid. Maar er is toch in de werkelijke verhoudingen een trefpunt, een raakpunt, dat wij niet mogen negeren. Vooral om deze redenen moeten wij ons aan de zijde van het Westen scharen en naar vermogen medewerken aan het slagen van die samenwerking, welke, met Gods hulp. de voorwaarden schept en de middelen geeft om tegen den Russischen, communistischen kolos stand te houden en hem er van te doen afzien met geweld een nog groter deel van de wereld, in Europa en Azië, aan zich te onderwerpen.

Uit het vorenstaande volgt, dat wij onze medewerking hebben te geven aan de bevordering van de samenwerking in de Westerse Unie, in Atlantisch verband, in de organisatie voor Europese econo-

mische samenwerking, in de Europese betalingsunie, in de Benelux, in den Raad van Europa enz. Die samenwerking loopt en ontwikkelt zich niet vanzelf. Zij moet worden ingedacht, geregeld en begrensd. Zij behoeft voorzieningen, ook met betrekking tot de taakstellingen en de arbeidsverdeling. Zij moet worden bewerktuigd, georganiseerd. Er zijn organen nodig, welke een inter-Europees en een internationaal karakter dragen en waarin elk der deelnemende staten de hem toekomende plaats en invloed verkrijgt in zodanigen zin, dat aan het nationale leven recht wordt gedaan.

Voor wat Europa betreft, brengt ons dit in aanraking met wat gewoonlijk het federalisme wordt genoemd, d. w. z. het streven naar nauwere samenwerking èn vereniging van die landen van Europa, welke het communisme afwijzen. De vraag wordt nog al eens gesteld: hoe moeten wij daar tegenover staan? Naar onze mening moet het antwoord daarop luiden: dezelfde grondmotieven, welke ons in algemenen zin brengen aan de zijde van het Westen, dienen ons, met behoud van onze principiële zelfstandigheid, te leiden tot medewerking aan de staatkundige, militaire en economische samenwerking in Europees verband en, wat meer inhoudt, tot bevordering van de federalisatie van Europa.
Er zijn ook in onzen kring — echter vooral in dien van hen, die

zich in de laatste jaren, naar onze diepste overtuiging zonder enige principiële noodzaak, van onze partij hebben afgescheiden — bezwaren gerezen tegen dit standpunt en de daaruit voortvloeiende houding. Over enkele van deze bezwaren moge het volgende worden opgemerkt.

De samenwerking, hier in geding, noopt tot inperking, in bepaalde gevallen tot het afstand doen van bevoegdheden der nationale Overheden, d. w. z. tot beperking van haar souvereiniteit. De federalisatie van Europa vraag dit in nog sterkere mate, omdat zij, bij slagen, leidt tot de constitutie van Europese gezagsorganen van statelijk karakter. Dit wordt gezien als een kwaad, als een amputatie van de souvereiniteit der Overheid, en deswege bestreden. Dit bezwaar is o. i. onjuist. Wellicht houdt het hier en daar verband met den invloed van leerstellingen omtrent de souvereiniteit, welke de onze niet mogen zijn.

Men herinnere zich te dezer zake, dat Groen van Prinsterer er telkens weer de aandacht op heeft gevestigd, dat de souvereiniteit van het Huis van Oranje een republikeinsen aard had, in republikeinsen geest moest worden verstaan. In deze woorden, of in woorden van zulk een strekking, typeerde hij het Nederlandse karakter van de souvereiniteit der Oranje's. Zou het te ver gaan, wanneer werd gezegd, dat hij daarin ook tot uitdrukking bracht, dat de souvereiniteit van de Overheid in wezen en omvang een beperkte,

begrensde is?

Dr Kuyper heeft meermalen uitgesproken, dat het moest worden betreurd, dat in het spraakgebruik ter typering van het karakter der Overheidsbevoegdheid het woord souvereiniteit en niet het woord gezag was ingeburgerd. Het begrip souvereiniteit houdt in: machtsvolheid, en deze heeft God alleen. Hij is de Almachtige. In Hem is de volheid van macht, de onbegrensde beschikking over alle scheppingsleven en alle aardse machten. Men kan de vraag stellen of, indien het woord gezag burgerrecht had verkregen, zich niet dezelfde verschijnselen zouden hebben voorgedaan, waarop Dr Kuyper wees. Hoe dit ook zij, het spraakgebruik was dermate vast geworden, dat men er niet meer met vrucht tegen kon ingaan. Dr Kuyper deed dit ook niet. De aansluiting daarbij leverde ook geen overwegend bezwaar op, mits men maar steeds voor ogen hield, dat aan mensen, aan Overheden, slechts in beperkte mate souvereiniteit toekomt en nimmer machtsvolheid in den zin van onbegrensde autoriteit. Dat daaraan meermalen te weinig, en soms ook geen aandacht is geschonken, is begrijpelijk. Men moest zich veelal keren tegen beschouwingen inzake de souvereiniteit, welke de souvereiniteit Gods uitholden of verwierpen, en welke tevens het „eigen recht" van de Overheid in het wezen van de zaak ontkenden. Daaruit volgde dan wel eens, zij het onbedoeld, dat de Overheidsbevoegdheid werd

verabsoluteerd, daarop een te sterke, te eenzijdige nadruk kwam te vallen. Hoezeer dit ook te begrijpen is, het is en blijft echter onjuist. Souvereiniteit, gezag, op aarde is steeds begrensd, naar boven, naar buiten en naar binnen. De dragers daarvan behoren er immer aan indachtig te zijn, dat er ook andere dragers van souvereiniteit, van gezag, zijn, wier bevoegdheden zij niet aan zich mogen trekken. En wij allen behoren dit evenzeer steeds te bedenken.

Prof. Anema heeft ons vertrouwd gemaakt met de onderscheiding tussen nationale en internationale zaken. Ten aanzien van de nationale zaken zijn de Overheden, in haar betrekkingen naar buiten gezien, souverein, ten opzichte van de internationale zaken zijn zij dit niet. Voor zoveel laatstgenoemde zaken regeling behoeven, dient deze in internationaal verband te worden tot stand gebracht. Er is nationaal èn internationaal recht, al kan de verhouding tussen die beide zeker niet in een algemene formule worden omschreven. Er is staatsrecht èn statenrecht (volkenrecht). Ook het laatste behoort door de Overheden te worden bevorderd, aanvaard en geëerbiedigd.

Het onderscheid tussen de nationale en de internationale zaken kan voorts niet eens en voor altijd worden vastgesteld en concreet bepaald. Ook ten aanzien daarvan moet er rekening mede worden gehouden, dat er naast het vaste en blijvende, het wisselende en

veranderende is. De rubricering van die zaken is afhankelijk van de ontwikkeling, welke het leven en de verhoudingen te zien geven, en van de behoeften, welke in verband daarmede ontstaan en bevrediging vragen. De u geschetste ontwikkeling op economisch en politiek gebied heeft, eenvoudig gezegd, geleid tot een belangrijke uitbreiding van de groep internationale zaken (waaronder hier de Europese zijn begrepen), en in menig geval tot een inperking van de

groep nationale zaken, waarbij zowel aan het aantal als aan den omvang daarvan moet worden gedacht.

Deze grondgedachten werden, naar mocht worden aangenomen, in den anti-revolutionairen kring volledig onderschreven. In den laatsten tijd doen zich echter soms verschijnselen voor, welke aanleiding zouden kunnen geven daaraan enigszins te gaan twijfelen. Toch zijn die gedachten juist. Zij zijn Schriftuurlijk. Aan het nationaal gezag mag niet het karakter van machtsvolheid worden toegekend. Aan dit gezag zijn grenzen gesteld, niet alleen feitelijk, maar ook principieel, en dat zowel naar buiten (in betrekking tot de andere Overheden en Staten) als naar binnen (ten aanzien van de verschillende levenskringen). Aan dit gezag wordt de eis gesteld, dat het zijn medewerking verleent aan het tot stand komen van voorzieningen in grotere en wijdere verbanden met het oog op de levensbelangen van het eigen volk en van de andere volken. Het internationale

recht in het algemeen, en het volkenrecht in het bijzonder, moeten niet alleen worden erkend, maar ook, voor zoveel nodig en mogelijk, tot nadere ontwikkeling worden gebracht. Dit zelfde geldt van een of meer verbanden van eventueel statelijk karakter voor Europa.

Op grond van een en ander moet het standpunt, dat aan de samenwerking en de federalisatie in Europees verband en aan de samenwerking in Atlantisch verband, niet mag worden medegewerkt, omdat het ongeoorloofd zou zijn de Overheidssouvereiniteit te beperken, worden veroordeeld.

Een tweede bezwaar, dat wordt ingebracht tegen de deelneming aan de federalisatie van Europa en aan de internationale samenwerking, hangt nauw samen met de beoordeling van de algemene geestesgesteldheid en met de consequenties, welke men meent daaruit te moeten trekken. Gewezen wordt op de voortschrijding van de verwereldlijking van denken en leven; op de omstandigheid, dat de publieke instellingen in dat proces zijn betrokken en daaraan in vele gevallen dienstbaar worden gemaakt; en op den sterk toenemenden invloed van den principieel revolutionairen geest, welke zich in de gedachten over gezag, recht, democratie, vrijheid enz. openbaart.

Dit alles wordt beschouwd in het licht van de eschatologie. Het leven ijlt in snel tempo het laatst der dagen van deze bedeling tegemoet. Door de verbanden, welker totstandkoming wordt be-

vorderd, stuwt men in de richting van den superstaat, den wereld-
staat, althans van een wereldmacht, welke het gehele leven aan
zich zal onderwerpen, en, zoals de Schrift mededeelt, tenslotte geen
plaats zal laten voor den christen. Deze zal dan niet meer kunnen
kopen noch verkopen, dus niet meer kunnen deelnemen aan het
ruilverkeer van goederen en diensten, met alle gevolgen van dien.

Daar zijn er, die de overtuiging zijn toegedaan, dat het huidig
stadium van de wereldontwikkeling zo moet worden gezien, dat de
christen de verantwoordelijkheid niet meer kan dragen voor mede-
werking aan de federalisatie van Europa en aan de internationale
bewerktuiging van het staatsleven. Daarin is de Anti-Christ komende,
en daarom moet de christen, wil hij getrouw zijn aan zijn roeping,
zich onthouden van alle daadwerkelijke deelneming aan den staat-
kundigen arbeid, welke hem mede belast met de verantwoordelijkheid voor den huidigen gang van zaken met betrekking tot de samen-
werking in Europees en Atlantisch verband. Daarmede staan in
nauwen samenhang uitlatingen in deze richting: de formulering van
beginselen voor het staatsbestel en de maatschappelijke samenleving
heeft eigenlijk geen waarde meer; voor ons blijft alleen over het
getuigenis voor het Woord des Heren, voor de wet onzes Gods, voor
de waarheid van het Evangelie en voor het Koningschap van den
Here Jezus Christus.

Dit bezwaar mag zeker niet licht worden geacht. Daarvoor is het

te diep ernstig. Ongetwijfeld is het juist, dat de christelijke normen voor zeer velen geen bindende kracht meer hebben, dat een ontzaglijke verwereldlijking van het leven aan den dag treedt, dat de geest van de Revolutie al meer vaardig wordt en zich meester maakt van veler gedachten en handelingen, en dat wij in de tegenwoordige wereldconstellatie ook te doen hebben met praeformaties van den Anti-Christ. Maar rechtvaardigt dit alles, hoezeer het ons moet aangrijpen, de conclusie, dat de christen zich heeft te onthouden van deelneming aan het staats- en maatschappijleven, in dezen zin, dat hij geen medewerking mag verlenen aan het tot stand komen van voorzieningen, welke als zodanig bij hem geen principieel bezwaar ontmoeten en voor het leven nodig zijn?

Wij geloven het niet. Er wordt geregeerd en bestuurd. Dit moét geschieden. En zolang God ons de mogelijkheid daartoe laat — o. i. is dat thans het geval — behoren wij, enerzijds afwerend en anderzijds stimulerend invloed te oefenen op het regeringsbeleid, op bestuur en wetgeving beide. Het practisch resultaat daarvan is in dit verband bijkomstig. Zij die zich beroepen op het profetisch getuigenis, die het noodzakelijk achten, dat men zich daartoe beperkt, mogen niet vergeten, dat het ambt der gelovigen is een drieledig ambt. Het draagt een profetisch, een priesterlijk en een koninklijk karakter. Er komt, de Bijbel leert het ons, een tijd, waarin men de

vervulling van dit ambt tot de allergeringste proportie zal terug-

dringen. Maar zo lang het slechts even kan, moet zich aan het profetisch getuigenis niet alleen de priesterlijke bediening maar ook de koninklijke werkzaamheid paren. Tussen het profetisch getuigenis en de werkzaamheid op staatsgebied mag geen tegenstelling zijn. Die werkzaamheid moet er toe strekken, dat overeenkomstig den inhoud van het profetisch getuigenis wordt gehandeld. Zij heeft verder ten doel te bevorderen, dat het Overheidsoptreden zich beweegt in de goede banen. Daarbij komt men in de practijk te staan, behalve voor de noodzakelijkheid van de afwijzing van een bepaald beleid om principiële redenen — ten aanzien waarvan onze mannen, indien daartoe moest worden overgegaan, toch zeker niet in gebreke zijn gebleven voor het meer en minder, maar dit is niet alleen in dezen tijd het geval. Het is steeds zo geweest vanaf den zondeval. Daarbij moet voorts in overweging worden genomen, dat een maatregel of een reeks van maatregelen goed kan werken, maar dat het met en bij de toepassing daarvan ook verkeerd kan gaan. Dit is in hoofdzaak afhankelijk van den geest, welke op den voorgrond treedt in de met de uitvoering belaste organen, en van den geest des volks.

Da Costa heeft in zijn „Vijf en twintig jaren” de uitvinding en de toepassing van de boekdrukkunst een reuzenstap ten hemel - en

ter hel genoemd. Dit woord is niet alleen van betekenis voor de genoemde kunst. Het geldt in den diepsten zin voor alle middelen, welke ons door Gods gunst toekomen. Van elk middel kan een goed gebruik, een verkeerd gebruik, en ook misbruik worden gemaakt. Met een verkeerd gebruik en met misbruik komen wij eiken dag in aanraking. Mag men echter een goed, een aannemelijk, en overigens volstrekt noodzakelijk middel buiten toepassing laten, omdat het gevaar voor misbruik daarvan bestaat? Dan zou, stel het kon, ten principale van de aanwending van alle middelen dienen te worden afgezien. Wel heeft men de regeling voor het gebruik van het middel zo goed te maken als doenlijk is, teneinde het gevaar voor misbruik tot de geringste proporties terug te brengen. Tenslotte moet wel worden bedacht, dat de Satan er steeds op uit is om de werking van elk middel in haar tegendeel om te zetten. Bidden, getuigen" strijden en positief arbeiden behoren hand aan hand te gaan. Geschiedt dit, dan kan men de zaak eerst waarlijk rustig in Gods handen stellen. Afzijdigheid, waar zij niet is geboden, negativisme, waar constructieve werkzaamheid eis is, mogen bij ons geen verdediging vinden.

Een derde bezwaar, dat de aandacht vraagt, houdt in, dat van medewerking aan de federalisatie van Europa het gevolg zal zijn, dat de invloed van de christelijke geloofs- en levensovertuiging op

bestuur en wetgeving sterk zal afnemen, aangezien de geestelijke en morele constellatie van de meeste andere landen van Europa aan dien invloed niet bevorderlijk zal zijn, ja, daarvoor zelfs schadelijk zal werken. De betekenis van dit bezwaar kan moeilijk worden ontkend, maar het kan niettemin in zeer belangrijke mate worden weggenomen. Er moet aan worden vastgehouden — en dat geschiedt ongetwijfeld van onze zijde, dat de nationale souvereiniteit behoort te worden gehandhaafd voor alle nationale zaken, voor alle sectoren van wetgeving en bestuur, welke van nationalen aard zijn. Ten aanzien daarvan — als voorbeelden worden genoemd de huwelijks- en de onderwijswetgeving — dient de zeggenschap geheel in handen te blijven van de nationale Overheid. Voor wat ons land aangaat volgt daaruit, dat regelingen ter zake moeten blijven voorbehouden aan de Nederlandse Regering in gemeen overleg met de volksvertegenwoordiging.

Een goed luisteraar heeft inmiddels wel begrepen, dat wordt ingestemd met de hoofdstrekking van dat deel van het boek van Dr Bruins Slot, „Bezinning en Uitzicht", waarin over het besproken vraagstuk wordt gehandeld.

Twee opmerkingen mogen over deze aangelegenheid nog volgen.

In de eerste plaats leide men uit de gegeven beschouwingen niet af, dat de federalisatie van Europa en de internationale samen-

werking van het Westen van de wereld simpele zaken zouden zijn. Zij plaatsen voor een buitengewoon zware taak, o. a. omdat er betrekkelijk geringe voorstudie van is gemaakt, grote moeilijkheden moeten worden overwonnen, tegenstrijdige inzichten en belangen den voortgang belemmeren, en in niet mindere mate omdat geleidelijk aan tal van vragen opkomen, waarop zeker niet aanstonds een bevredigend antwoord kan worden gegeven. Naarmate men dieper in de toestanden, de verhoudingen en de materie zelf indringt, wordt het samengestelde en ingewikkelde karakter daarvan duidelijker. Daarom is het zo bitter nodig, dat zij die door deskundigheid en ervaring daarvoor zijn aangewezen, zich ingespannen met deze veel omvattende zaken bezig houden en als wegwijzers in veilige richting optreden voor de regeling, de organisatie en de uitvoering daarvan. Van deze gelegenheid wordt daarom gebruik gemaakt om hen, die daarvoor in aanmerking komen uit onzen kring. op te roepen tot medewerking met en steun van onze mannen, die op dit gebied voor een zo moeilijke taak zijn gesteld.

In de tweede plaats, onze arbeid ten aanzien van deze aangelegenheden moet gepaard gaan met handhaving van onze principiële zelfstandigheid en worden verricht in overeenstemming met de grondgedachten van een anti-revolutionaire staatkunde. Ook dit is niet zo eenvoudig. Er is vastheid van inzicht en moed voor nodig om,

indien dit wordt vereist, op te treden tegen machtige mannen en machtige staten, vooral in het milieu, waarin dit in den regel moet geschieden. En dit is vereist geweest. Men denke aan het geval Spaak bij gelegenheid van de verkiezing van den voorzitter voor den Raad van Europa jl. zomer, en aan hetgeen invloedrijke personen (ook Regeringen?) Nederland wilden (willen?) aandoen in betrekking tot onze Marine. Het heeft ons ongetwijfeld allen verheugd, dat in die gevallen van onze zijde met beslistheid en duidelijkheid is opgetreden. Blijve het door Gods gunst zo. Want, bij alle erkenning van de noodzaak der samenwerking, zijn met name op dit gebied een standvastige overtuiging, kloekhartigheid en wijsheid onmisbaar. Deze kunnen onder den zegen des Heren van grote waarde zijn voor den loop van zaken.

Een ander onderwerp, waarover een korte beschouwing wenselijk schijnt, betreft de verhoudingen op het terrein van den arbeid.

De wet inzake de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie en die omtrent de ondernemingsraden zijn tot stand gekomen.

Van onze zijde zou men gaarne hebben gezien, dat de laatstgenoemde wettelijke regeling was opgenomen in de eerstgenoemde, aangezien de ondernemingsraden deel uitmaken van de organisatie voor het bedrijfsleven en omdat dan de verhouding en het verband tussen de bedrijfsorganen en de ondernemingsraden beter zou kun-

nen zijn geregeld. Zeer waarschijnlijk heeft de invloed van politieke factoren, vreemd aan de zaak zelf, er toe geleid, dat er twee wetten zijn gekomen in plaats van één. Onze opvattingen behoefden intussen niet in den weg te staan aan medewerking aan de totstandkomen van de wet op de ondernemingsraden.

Tegen de structuur van het wetsontwerp inzake de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie bestonden in onzen kring enige ernstige bezwaren. Tijdens de behandeling van dit ontwerp in de Tweede Kamer kon slechts op een paar punten voldoende steun worden verkregen voor tegemoetkoming daaraan. Al droegen deze bezwaren een ernstig karakter, als overwegend mochten zij echter niet worden

aangemerkt. Onze mannen zouden dan ook ongetwijfeld bij de eindstemming over het wetsontwerp zonder uitzondering hun vóór hebben doen horen, ware het niet dat inmiddels in het ontwerp een bepaling was opgenomen, welke door hen bijna unaniem in strijd werd geacht met de Grondwet. Het grondwettig bezwaar moest in de Kamer overwegen, zodat zij, die dit deelden, zeer tot hun leedwezen, hun stem aan het wetsontwerp moesten onthouden.

Bij de behandeling van dit ontwerp in de Eerste Kamer is zowel van de zijde der rooms-katholieken als van die der socialisten verklaard, dat huns inziens, al deelden zij het bezwaar ontleend aan

de Grondwet niet, goed beleid zou hebben medegebracht, dat dit ontzien was geworden. Deze verklaringen bevatten een morele veroordeling van het standpunt der Regering en van dat der roomskatholieken en socialisten in de Tweede Kamer, maar zij leidden uit den aard van de zaak niet tot wijziging van het wetsontwerp. De Eerste Kamer heeft immers niet het recht van amendement.

Nu de onderhavige wettelijke regeling het Staatsblad heeft bereikt, mag het grondwettig bezwaar geen rol meer spelen bij de bepaling van de houding met betrekking tot de uitvoering daarvan. De eerste stappen om tot die uitvoering te geraken zijn gedaan. Men behoort nu van onzen kant het mogelijke te doen ten gunste van de uitvoering dezer wettelijke regeling. Ook zij die, o. i. ten onrechte, van oordeel zijn, dat deze regeling een gewaagd of enigszins gewaagd experiment is, dienen deze gedragslijn te volgen. Nadere voorzieningen inzake de verhoudingen in onderneming en bedrijf, omtrent de positie van het personeel, werkzaam in het bedrijfsleven, zijn noodzakelijk. Het is ook geheel in overeenstemming met de conclusiën, welke ten aanzien van de bedrijfsorganisatie op de Deputatenvergadering van 1948, zonder stemming, zijn aangenomen, dat er bedrijfsorganen met publiekrechtelijke bevoegdheden in het leven worden geroepen. Aan de arbeiders dient de hun toekomende plaats in die organen te worden gegeven. Zij hebben recht

op inspraak, op medezeggenschap, in alle zaken, welke voor hun positie in onderneming en bedrijf van betekenis zijn, mits bij de hantering van dit recht de bevoegdheden en de verantwoordelijkheid der ondernemers worden erkend en geëerbiedigd. Dit is voor ons allen een conditio sine qua non. Vanzelfsprekend behoort bij de toekenning van verordenende bevoegdheden aan de bedrijfsorganen met bedachtzaamheid en wijsheid te werk gegaan te worden, maar daaraan moet worden gepaard hartelijke medewerking aan de ontwikkeling van het arbeids- en bedrijfsrecht in en door middel van de bedrijfsorganisatie. Men bereide de oprichting van bedrijfsorganen voor, men neme daartoe het initiatief. Men wachte niet op den drang. van de Overheid, noch op het ontstaan van een feitelijke situatie, welke tot die oprichting dwingt. De bedrijfsorganen kunnen van grote waarde zijn voor de goede verhouding tussen kapitaal, ondernemers en arbeiders en voor de juiste ontwikkeling van de rechtsorde van den arbeid. Daarop kan moeilijk genoeg nadruk worden gelegd.

Of de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie aan het doel zal beantwoorden en van zegenrijke werking zal zijn voor het arbeidsleven? Dat zal ons de ervaring moeten leren. Het is in overwegende mate afhankelijk van den geest, welke ondernemers en arbeiders bezielt en in hun organisaties den toon aangeeft. De materiële voorzieningen, de organisatie, de administratie, de diverse verdere regelingen, de rechtspraak enz., hoe belangrijk deze elk voor zich en alle tezamen ook zijn, kunnen als zodanig niet voeren tot hetgeen wij in den diepsten zin voor het sociaal-economisch leven nastreven. Ook hiervan geldt: de ziel overwint. de geest maakt levend. Voor ons betekent dit; de ziel, de geest, die zich richt naar God en naar Zijn onfeilbaar Woord. „Maar zoekt eerst Zijn Koninkrijk en Zijne gerechtigheid en dit alles zal u bovendien geschonken worden.” (Mattheus 6 : 33). Het zoeken, waarvan hier sprake is, is een ingespannen, moeizame arbeid, welke in geloof moet worden verricht, en waarvan de strijd tegen de zonde en het onrecht een

onlosmakelijk bestanddeel vormt.

Hieraan wordt nog dit toegevoegd: ieder onzer, die daarvoor in aanmerking komt, zij lid van de christelijke organisatie op sociaal-economisch gebied. En in aanmerking komen: alle ondernemers, middenstanders, boeren en tuinders, ambtenaren, in welke functie zij ook dienen, en arbeiders. Ieder zij lid. Er is terecht geklaagd over de samenstelling van den Sociaal-Economischen Raad. Men bedenke intussen ook, dat die samenstelling mede afhankelijk is van tle sterkte en de kracht van onze christelijke organisaties. Ieder leve mee in de organisatie, waartoe hij behoort, en geve zich daarvoor naar vennogen. Nogmaals: een perfecte organisatie en administratie, een perfecte techniek, kunnen niet brengen datgene waarom het ons gaat. De bedrijfsorganen moeten worden gedragen door de bedrijfsgenoten. Deze organen behoren dicht bij hen te staan. Dit kan alleen worden verwezenlijkt via de organisaties, en deze zijn daartoe alleen in staat als zij centra zijn van een gezond en krachtig leven. Daarom en daarvoor vervulle men die organisaties met den geest, waaruit het Evangelie der Schriften spreekt als een verlossende, vrijmakende en vernieuwende kracht.

Tenslotte nog een woord over den politieken toestand en de taak van onze partij. Het ligt niet in de bedoeling hier als het ware de gedachtenwisseling aan te vangen, welke over een paar weken in de Tweede Kamer zal plaats hebben als de algemene beschouwingen over de Rijksbegroting voor 1951 aan de orde zijn, noch een voorspel te geven van dit debat.

De politieke positie van ons land, van Europa en van de wereld is in vele opzichten moeilijk en zorgwekkend. Het zou weinig inspanning vragen een lange reeks van verschijnselen en feiten op te sommen, waardoor dit duidelijk aan het licht zou treden. Zulk een opsomming blijve thans achterwege.

Te onzent heersen in brede kringen een onverschilligheid voor de zaken van het land en een lauwheid van geest met betrekking tot de staatkunde, welke in bedenkelijke mate de morele volkskracht aantasten.

Men schrijft dit o. a. toe aan de menigvuldige dagelijkse zorgen, welke kwellen en afmatten; aan den hoogst onzekeren wereldtoestand, welke velen angst en vrees aan jaagt en hen doet vluchten uit de verantwoordelijkheid, ja, zelfs uit de werkelijkheid; aan het beleid van de Regering, dat geen vertrouwen inboezemt, dat deswege geen warmte en bezieling kan kweken, noch vermag bij ons volk die belangstelling te wekken en die werkzaamheid op te roepen, welke leiden tot wezenlijke deelneming aan het publieke leven.

Wie een verklaring van deze ongevoeligheid voor de zaken van het staatsleven zoekt, zal ongetwijfeld zijn gedachten ook in deze richting moeten laten gaan en daarin aanwijzingen vinden voor het vaststellen van de diagnose, maar hij zal zich daartoe toch niet kunnen en mogen beperken. Er zijn meer tijden geweest, waarin de zorgen zwaar drukten, de onzekerheden pijnigden, het Regeringsbeleid reden gaf tot ernstige critiek en een sterk gevoel van onbehagen deed ontstaan, zonder dat daaruit voortvloeide die laakbare passiviteit, die doffe apathie, welke nu voor brede groepen van ons volk kenmerkend zijn. De diepere, de eigenlijke verklaring van deze verschijnselen moet o. i. worden gezocht op geestelijk gebied. Het verval van den publieken geest, de ernstige verzwakking van de belangstelling voor de publieke zaak, het gemis aan plichtsbesef en verantwoordelijkheidsgevoel voor het leven des volks en voor de staatkunde vinden hun grond in de werking van geestelijke factoren.

Menselijke beperking van de betekenis en den invloed van het christelijk geloof heeft in brede kringen van ons volk verwoestende gevolgen aangericht. Geloof en staats- en maatschappijleven zijn al meer van elkander los gemaakt, waardoor belangrijke sectoren van werkzaamheid als het ware van den wortel des geloofs zijn afge

sneden en in het leven van tienduizenden de wereldgelijkvonnigheid en de verwereldlijking vrij spel hebben gekregen. Bepaalde wijsgerige en ook theologische beschouwingen en stromingen hebben daar waar zij invloed konden oefenen zeer veel bijgedragen tot „verdamping” van het feit der zonde en van het feit der verlossing in Christus, tot verbreiding van twijfel en onzekerheid, tot verzwakking van het normbesef en tot het ontstaan van een innerlijke leegte, waardoor het leven grijs en uitzichtloos is geworden. De vastigheden zijn hier omgestoten en ginds ondermijnd. Het leven van velen is op drift. Dit vervult hen met schrik, slaat hen met machteloosheid, hult hen in duisternis. Van een anker des geloofs en van het Licht des levens weten zij niet, of willen zij niet weten.

Staan wij daar buiten? Neen, wij bevinden ons te midden van al dat gebeuren. Het moet ons aangrijpen, tot belijden en beleven bewegen. Heeft dat gebeuren ook ons aangetast? Wie zou durven antwoorden: ik ben daaraan onschuldig? Toch, alzo mag het onder ons niet zijn. Wie geloven, dat Jezus Christus de Verlosser is van mens en wereld, dus ook van staat en maatschappij, wie belijden, dat Hij onze Koning is, omdat Hem is gegeven alle macht in den hemel en op de aarde, die gorden zich aan tot den arbeid op alle gebied in gehoorzaamheid aan des Heren ordening, omdat zij weten: wat er ook verandert, onze roeping blijft.

Ons patrimonium, hoe ook gehavend en geamputeerd, roept om bescherming, verdediging en ontwikkeling, om een gebruik ten bate ' en tot zegen van allen, om een gestage, volhardende en bezielende werkzaamheid in geloof.

Ook hier geldt: de ziel overwint, de geest maakt levend, het geloof geeft kracht. Gezag en vrijheid, orde en rust, recht en democratie, welvaart en vrede, zij hangen af van Hem, Die alles regeert; zij zijn alleen veilig bij den Christus der Schriften.

Laat u leiden door Woord en Geest. Heft de slappe handen en strekt de struikelende knieën. Helpt anderen bij dit heffen en strekken. Dan kunt gij leiden, d. w. z. leiding geven aan het leven op de plaats, waar gij zijt gesteld, aan de maatschappelijke en staatkundige ontwikkeling, aan het wekken en versterken van de publieke belangstelling, aan de vorming van den publieken geest en aan de ontplooiing van nationale kracht.

Daar zijn er, die beseffen, dat het in ons land en met ons volk niet goed gaat, die inzien, dat het anders moet, en aandringen op eenheid, eendracht, samenwerking en samenbundeling van alle nationale krachten, maar wier eerste daad is de stichting van een nieuwe vereniging, kring, unie of beweging. Dit is zowel in principiëlen als in practischen zin onjuist. Het is, bedoeld of onbedoeld, in strijd

met hun eigen wekroep, en voert, concreet, tot verdere splitsing en verbrokkeling.

Zorgt gij voor een opgewekt en bevruchtend politiek leven in eigen kring. Richt u tot ons gehele volk. Tot het volk eerst, want de bearbeiding daarvan is voorwaarde voor invloed op de Overheid en in de volksvertegenwoordiging. En houdt steeds voor ogen, dat anti-revolutionaire staatkunde in het wezen van de zaak nationale staatkunde is.

Wij zijn zwak, onze kracht is klein, maar de gelovige leeft uit de waarheid van het woord: „Want als ik zwak ben, dan ben ik machtig”